

rabilis; nec possunt in ea signari dimidia; quae solum in singulis partibus spatii ab ea occupatis designare licet.

Quaeres: quid si Deus in spatio resisteret? Respondeo quod resistentia cum sit actio ad extra, nequit in Deo esse nisi actus formaliter immanens suae voluntatis, virtualiter tantum transiens (quod rursus in Theologia demonstrabitur). Ex quo rursus liquet extensionem propriam alicuius materialis substantiae, etsi in aliqua simplicitate ponatur, differre prorsus a divina.

Ad animum quod spectat, ipse quidem exsistit in corpore extensus extensione virtuali, quod nemo negare potest, si termini intelligantur: verum non aequiparatur entibus iis simplicibus, de quibus loquimur. Nam 1° non est eius natura, ut extendatur in spatio, sed id per accidens est, eo quod forma est corporis: 2° non est eius natura ut resistat, sed ut vivat, nec proinde impenetrabilis est: porro ut verbis Ptolomaei utamur (Diss. 1^a Phys. Metaph. S. 2^a c. 2°) proprietas metaphysica omni soli et semper corpori physico, eiusque elementis competens est exigentia necessaria conaturalis impenetrabilitatis localis.

Animus autem quamvis diffusus in corpore, figuram non habet, quia per se praescindit a spatio, et partibus caret: entia vero simplicia figuram proprie non habent, quia haec est ea quae resultat ex partibus, quibus ipsa carent: quatenus vero spatium quoddam limitatum natura sua occupant, spatiumque reale impenetrabile resistendo constituunt, figuram, h. e. extensionem impenetrabilem limitibus definitam habent.

Expedita quaestione possibilitatis, restat altera quaestio facti. Haec ita resolvitur: 1° Continuum aliquod est admittendum: porro continuum formale repugnare videtur; continuum virtuale nullam praesefert repugnantiam: ergo maxime probabile est exsistere continuum virtuale.

2° Praeterea illud ex duobus probabilius est exsistere quo quorundam phaenomenorum, sive eorum quae corporibus contingunt, bene ratio redi potest, quando per aliud aut aegre, aut nullo modo, qui faciat satis, explicari eadem

valeant; quamvis in ceteris paria sint atqui eam rationem continuum virtuale suppeditat, non formale: ergo. Phaenomena explicanda sunt possibilitas penetrationis corporum, desitio occupationis locatis, sive extensionis relativae ad locum, possibilitas multilocationis. Rem autem ita se habere quoad haec omnia non possumus nunc ostendere; sed suis in locis, ubi de his disputabitur, id exsequi oportet: primum tamen et alterum in sequentibus immediate thesibus statim occurrent (Cf. Theses IV. V); tertium paulo post (Th. X).

THESES IV^a

I Quamvis corpora sint naturaliter impenetrabilia, potest tamen supernaturaliter haberi penetratio; II quod in hypothesi viuum simplicium optime explicatur.

DEMONSTRATIO I PARTIS. Impenetrabilitas corporum dicitur respectu aliorum corporum. Penetratio, de qua loquimur, non in eo est sita, ut corpus unum alteri commisceatur, insinuando se per poros et meatus alterius; sed ut simul sint, idem spatium occupantes, partes utriusque corporis; quae proinde est penetratio mutua quoad effectum, licet principium determinans penetrationem possit esse in uno et non in alio.

Porro corpora esse naturaliter impenetrabilia docet ipsa experientia, ex qua per inductionem haec certissima lex naturae colligitur: corpora nulla a corporibus penetrari. Lex, inquam, naturae; haec enim est fructus inductionis (Cr. Th. XIX). Et sane sine impenetrabilitate in actu, non esset possibilis motus a corpore in corpore excitatus: corpus enim quod est in motu, penetrans aliud, pertransiret, nulla mutatione loci determinata. Sunt autem corpora naturaliter mobilia, ergo et naturaliter ita constituta sunt ut non penetrantur, h. e. sunt impenetrabilia. Quae quidem impenetrabilitas, prout est exigentia quadam, et in actu primo, censenda est proprietas ex essentia corporum dimanans: vel

enim nulla est essentia corporum, vel est essentia facta ad occupationem spatii, et ad motum, qui mutuo inter ipsa determinetur, pro quo requiritur occupatio impenetrabilis spatii.

Demonstratio II PARTIS. Possibilem esse penetrationem mutuam corporum constat certissime ex revelatione christiana, quae factum in corpore sacratissimo Christi testatur, quod ex intacto Virginis utero exivit, et ex obsignato sepulcro prodiit. Et sane nulla est in hac re repugnantia. Nam praectione etiam facta a modo factum hoc explicandi, impenetrabilitas confuse concepta est exigentia vel aptitudo naturalis corporum ne ab alio corpore penetrantur, atque est de essentia corporis ut id exigat, sive ad hoc sit aptum. Quod autem exigitur, nempe *actu non penetrari*, non est aliquid constitutivum essentiae corporis, sed est conditio necessaria ad motum, quae duo iam supponunt naturam eius quod moveri potest, scilicet corporis.

Quare suspensio actus huius naturalis exigentiae, eadem tamen manente, non perimeret naturam corporis, sed eam incolumem relinqueret. Nec suspensio huius actus ipsam exigentiam tolleret: nam exigentia est aliquid habituale ad modum aptitudinis cuiusdam, quae manere potest, etsi desit actus. Itaque per actualem penetrationem licet fieret aliquid contra exigentiam naturalem corporum, quatenus extrinsece fieret oppositum eius ad quod refertur ea exigentia; non tamen fieret aliquid contra essentias rerum, quia intrinsece maneret eadem natura corporis, eademque exigentia. Atqui quod potest esse in rebus salva earum essentia, id per se possibile est, atque a Deo fieri potest, cuius omnipotenti voluntati omnis creatura obedit: ergo.

Et re quidem vera impenetrabilitas non est nisi vis singulorum simplicium elementorum, e quibus corpora coalescent, quae penetrationem impedire potest, et actu impedit. Atqui ens simplex per se non repugnat penetrationi; effectus antem sive exercitium suae vis, sicut et exercitium cuiusque alterius vis potest a Deo suspendi, manente vi, vel per aliam vim praestantiorum ea vis superari potest:

ergo nihil mirum, si volente Deo corpus unum penetrat aliud. Quare in hypothesi entium simplicium non solum probatur id esse possibile, quia penetratio non adversatur essentiae corporis, quemadmodum nos superius demonstravimus; sed etiam ostenditur intrinseca ratio huius possibilis: quoniam ens simplex quod penetrationem impedit sua vi, si haec vis supereretur, vel eius exercitium suspendatur a Deo, potest utique penetrari ratione suae simplicitatis.

Verum si continuum formale est, quaenam est ratio ontologica possibilis huius facti? Si quod impedit penetrationem est ipsa realitas extensa, haec effectum suum formaliter producit occupando spatum: at manente causa formalis in iisdem adiunctis, cur effectus idem formalis non sequitur? Nexus est enim necessarius inter causam formalem actu dispositam ad effectum producendum, et eius effectum formalem. Si vero causa impediens penetrationem est vis huius realitatis extensae, cuius vis actio suspendatur, et ita sit possibilis penetratio, ut quidam dicunt; ergo illa realitas per se seposito vis exercitio est penetrabilis: quid igitur differt ab ente simplici? cum enim concipimus entia per se in eodem spatio penetrabilia, concipiuntur entia simplicia. Itaque non satis sibi cohaerere posse videtur haec sententia in explicanda ratione ontologica huius possibilis.

THESIS V^a

I Quantitas propria corporeae molis discernenda est a quantitate propria elementorum. II Quantitas autem corporeae molis duplex rursum cum Suarez (M. D. XL Sect. 4) distinguenda est, entitativa, et situialis seu localis, atque haec tum in actu, tum secundum aptitudinem tantum considerari potest. III Porro quantitas entitativa non est accidens a substantia distinctum. IV Quantitas situialis seu localis in actu abesse potest a substantia, nulla realitate amissa: atque hac ratione accidens dici potest, et debet. V Quantitas situialis seu localis secundum aptitudinem est essentialis substantiae corporeae: eaque, prout corpori universo com-

petit, est vis quaedam, nempe vis singulis elementis competens resistendi, et ita impediendi penetrationem, sive ut plures scholastici aiebant, est impenetrabilitas.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Quantitas elementorum est quantitas entium simplicium: horum autem quantitas non est formalis; sed virtualis; quia non sunt realiter divisibilia. Corporea autem moles coalescit ex pluribus huiusmodi elementis contiguis; quae idcirco est realiter divisibilis; ideoque formalis quantitas: ergo.

DEMONSTRATIO II PARTIS. Quantitas corporeae molis vel spectatur *intrinsece*, in ordine nempe ad ipsum subiectum quantum; vel *extrinsece*, in ordine scilicet ad spatium occupatum, sive ad alia corpora, quae circumstant. *Intrinsica* est *ipsa multiplicitas partium*, quarum una non est alia, et in quas dividi potest ens quantum: atque *praeterea*, in quantis potissimum organicis, est *subordinatio naturalis unius partis ad aliam*, ut collum e. g. exigat esse inter caput et thoracem; et ita porro. *Extrinsica* est *ipsa positio partium extra alias partes*, qua positione habetur formaliter *occupatio spati*, et *commensurabilitas* cum aliis corporibus circumstantibus. Haec autem *extrinsicata* quantitas dupli modo haberi potest, scilicet tum *aptitudine tantum*, tum *actu quoque*. Actu habetur, cum reapse partes sunt extra partes, et ita occupant spatium, alisque commensurari possunt circumstantibus. *Aptitudine tantum* habetur, cum huius actus realis potestas sive *intrinsecum* principium adest quidem, sed exercitium eius deest.

Intrinsica quantitas dicitur *entitativa*; quia corporeae molis entitate continetur: *extrinsicata* vocatur *situialis* vel *localis*, quia per eam partes *situm* habent, h. e. positionem distinctam in spatio cum ordine ad invicem; atque simul habent respectum ad locum, sive ad corpora circumstantia, si sunt, vel saltem habere possunt. Cum divisio quantitatis in *intrinsecam* et *extrinsecam*, et huius in *aptitudinalem tantum*, et *actualē*, sit adaequata, nihil enim est medium; nulla alia quantitas excogitari potest.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Quantitas entitativa et omnes entitates singularum partium, idem sunt: atqui entitates partium non sunt accidentes, sed sunt ipsa substantia: pars enim quaevis corporis est substantia, et substantia totius non est nisi substantia partium suarum: ergo.

Scilicet effectus formalis alicuius accidentis, quod dicitur quantitas, nequit is esse ut substantia habeat partes: nam partes sunt ipsa substantia, quae accidenti praesupponitur, et praesupponitur tota; cum accidentis non faciat esse, aut producat substantiam. Porro partes divisibles sunt tot substantiae singillatim etiam ante divisionem, quia iam sunt distinctae.

Nequit nimur is concipi effectus formalis accidentis, quod vocetur quantitas, ut substantia, quam afficit, sit per se realiter simplex, et accidente eo accidente, evadat reapse divisibilis in partes, quae per se seorsim subsistere possint. Quod enim *intrinsece* repugnat, nequit esse effectus alicuius causae; *intrinsece* autem repugnat quod simplex realiter dividatur: ergo. Quare identitas substantiae corporeae, quae reperitur in omnibus suis partibus divisilibus, quaeque locum habet tantum in homogeneis, et non potest affirmari nisi de partibus, quae sensu distingui possint, non est nisi identitas logica; quia omnes nempe partes sunt substantiae eiusdem rationis. Ita omnis pars aquae est aqua sicut aqua totius maris: elementum vero atomi aquae duplex est, alterumque ab altero specie differt; neutrum tamen sub sensum cadit dum est in toto: at separari possunt, licetque sensibus utrumque separatum distincte percipere.

DEMONSTRATIO IV PARTIS. Posse actualem quantitatem situalem seu localem separari a corpore, ita ut corpus sine ea existat, docemur primum fide christiana; *sacratissimum enim Corpus D. N. Iesu Christi eadem caret in ven. Sacramento*. Idem ratio quoque persuadet. Nam actualis quantitas *extrinsicata* sive *situialis* seu *localis* est actualis extensio in spatio omnium elementorum corporis, sive entium simplicium quibus constat, quae occupantia singula quamdam spati par tem, et sibi invicem resistentia, mutuamque penetrationem

impedientia, alterum extra alterum existunt, et corporibus aliis commensurari possunt, atqui ita molem corporis efficiunt. Iam vero actus sive exercitium vis resistendi suspendi sive impediri potest a Deo, et sic haberi potest omnium compenetratio (Th. praeced.); extensio quoque propria singularum virium quae ipsi naturalis est ut diversis in partibus resistant, cessante actu, minui et ipsa potest, atque etiam aboliri, ens enim simplex per se potest existere prorsus inextensem. Sic manentibus omnibus partibus corporis, quae est quantitas entitativa, desineret quantitas extrinseca actualis. Porro, auctore Aristotele, accidens est id quod est in subiecto, et non est eius pars, ac nequit seorsim ab eo existere (O. Cap. II): atqui talis est quantitas extrinseca actualis: nam est in subiecto h. e. in ipso corpore; non est eius pars; nulla est enim realitas, sed modus tantum existendi elementorum eius; et non potest separata existere, quia est per se modus quidam entis: ergo est accidens.

At in hypothesi continui formalis res est difficilis intellectu. Etenim occupatio spatii fit per ipsam realitatem continui: extensio enim eius est ipsa sua realitas integra, quae est divisibilis in partes; manente proinde realitate, manebit extensio. Nec partes continui penetrari possunt: nam si id fieri licet, quando id non contingit, ratio quae penetrationem impedit, erit aliqua vis, quam erga se mutuo exerceant partes: at si id dicatur, dicendum est partes iam esse distinctas; nihil enim sibi resistit: et idcirco notio propria continui formalis reiicienda esset. Continuum igitur formale occupabit semper aliquod spatum, et licet detur eius partes penetrari posse (Th. praeced. p. II); tota extensio extrinseca corporis desinere non poterit: nam manebit extensio partis unius, quocum aliae penetrantur.

DEMONSTRATIO V PARTIS. Quamvis actualis extensio extrinseca sit accidentalis; aptitudo tamen ad eam est essentialis corporeae substantiae; corpus enim intelligimus substantiam, quae est subiectum longitudinis, latitudinis, altitudinis; nam corpus est « quod modo suo habet aliquam longitudinem, et latitudinem, et altitudinem » (Augustinus

De Quantitate Animae n. 6). Hinc essentiale est omnibus elementis eius esse naturaliter ordinata ad occupandum spatiū et resistendum in eo, ut constituant molem corpoream.

Jam vero quaestio est in quo sita sit haec aptitudo, sive quodnam sit principium intrinsecum actualis extrinsecæ extensionis. Ex dictis patet ipsum esse vim simplicem resistendi, quae ut resistat, naturaliter extenditur in spatio, per quam impenetrabilitas singulorum elementorum habetur, et per hanc positio unius extra aliud, atque ita corporeæ molis extensio. Quapropter principium extensionis illius quae abesse potest, non est proprie forma quaedam quae sua praesentia faciat corpus esse extensem in spatio: nam illo principio manente, deesse potest ea extensio; sed est vis resistendi in spatio, quae penetrationem impedit; quaeque ut resistat, iam est naturaliter in quodam spatio diffusa.

Huc redit sententia plurium scholasticorum. « Teneendum est, inquit Semery (l. c. a. I.) qui sub finem seculi XVII docebat in hoc Romano Collegio, cum sententia receptissima inter recentiores (scholasticos intellige) effectum formalem quantitatis consistere in naturali impenetrabilitate cum alio subiecto eodem accidente affecto ».

Itaque quantitas situialis vel localis, prout essentialis est, sive non secundum actum, sed secundum aptitudinem, est ipsa vis resistendi penetrationem impediens.

Nota quaeri adhuc posset an in hac vi distingui realiter debeant tum principium remotum, tum proximum resistendi, ita ut hoc accidens tantum sit, et separabile: verum haec questio disputabitur postea, cum de ipsa natura corporum actum erit.

Ex hactenus probatis iudicium ferre licet de opinionibus veterum circa quantitatem. Multiplex enim fuit circa id opinio veterum: praecipuae opiniones haec sunt. Prima docebat rationem formalem quantitatis esse *divisibilitatem*: altera rationem formalem quantitatis ponebat esse *mensuram*, quantum quantum applicatione sui mensurare alia potest, et vivissim: tertia volebat rationem formalem quantitatis in eo consistere quod sit *occupativa spatii cum exclusione alterius*.